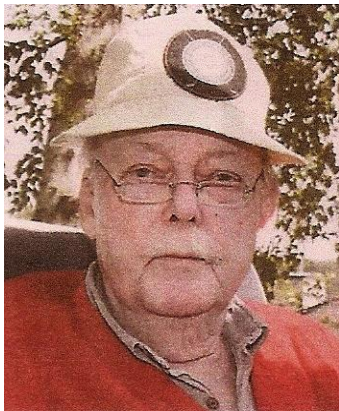

PELHAM GRENVILLE WODEHOUSE

Åke Skeppare

PGW föddes den 15 oktober 1881 i Guildford, Surrey, som tredje sonen till Ernest och Eleanor Wodehouse, under hennes 'nedkomstvisit' i England. Fadern var anställd i civilförvaltningen i kronkolonin Hongkong.

'Plum' som P.G. Wodehouse snart kom att kallas, dog den 14 februari, 1975, i Southampton, Long Island, N.Y. – med en ofullbordad roman, *Sunset at Blandings*, i skrivmaskinen.

Han hade från sin debut vid sekelskiftet till dödsdagen publicerat över 100 böcker, skrivit eller deltagit i produktion av sexton pjäser, ca 300 operett- och musikalsånger (28 musikaler) och annan vers samt medarbetat i manus till sex filmer under Hollywood-tiden. Sammanlagt skrev han över 300 noveller, av vilka många publicerades i bokform. Härtill kommer en mängd artiklar och berättelser, i bl. a Saturday Evening Post och Punch. En imponerande, praktiskt taget oavbruten produktion av verk, som roat och fortfarande roar stora skaror av läsare.

Ett livsverk som fick hans samtida, Hilaire Belloc, att 1938 kalla honom 'den bästa författaren i vår tid ... den bästa levande författaren på engelska ... primus inter pares'.

Skolåren

Med föräldrarna i Hongkong blev det släktingarnas sak att sköta pojkar Wodehouses utbildning. Så var det för alla tjänstemannafamiljer i det brittiska imperiet. Från de mest avlägsna utposter sändes barnen hem; ofta kunde det gå år mellan mötena med föräldrarna. Allt talar för att Plum och hans bröder trots frånvaron av

föräldrarna hade en god barndom, i en kärleksfull familj och släkt.

Plum kom att gå i goda skolor, dock räckte familjens ekonomi inte till så dyrbara som Eton. Han följde sin broder Armine till Dulwich College (i närheten av Greenwich), och där börjar han, vid sidan av studier med klassiska förtecken och sina tidsfördriv, boxning, cricket och rugby, att skriva. 'En skolgång av sex års obruten glädje', blev hans sammanfattning av college-tiden.

I början av år 1900 publicerar han sin första artikel i en liten men populär publikation. Public School Magazine. En blygsam start, men med en mycket medveten ambition att bli författare. Och snart kom skolpojksberättelser, som i *The Captain*.

Bankåren

Wodehouse ville knappast då inse, att en författarbana säkert var en oklok äventyrlighet, men när han efter college erbjöds ett praktikantjobb på en bank, The Hong Kong and Shanghai Bank i London, tog han det, till synes lojal mot sin rådgivare, fadern.

Hans framtid tycktes nu utstakad; bankjobbet avsåg att ge honom erfarenheter från alla en banks områden och avdelningar, från skötseln av Frimärkskassan till mera sofistikerade uppgifter, som Importremburser. Målet var att efter utbildningen resa ut till Asien för att parkera sig i en bank resten av livet. Wodehouse höll ut i bankvärlden i knappa två år; behållningen blev dock en mängd roande upplevelser, som återkom i hans tidiga produktion.

Efter mer än ett decennium av 'public-school stories' och noveller och artiklar i olika magasin, många gick som följetonger i *The Captain* och i *The Strand Magazine*, höjde han ribban.

Psmith gör entré

Ännu hade han naturligtvis inte funnit någon egen stil, heller inga egna miljöer, men i berättelsen *Mike* (i *The Captain*), 1909, dyker det i XXXI kapitlet upp en viss Psmith (p:et är stumt), och med denne charmige hjälte fick han ett avstamp mot en oöverträffat lång och framgångsrik produktion.

Rupert Psmith var ett fynd, som den pseudokommunist i Eton han var. Han titulerade alla med modeordet 'kamrat'.

Farsen blev Plums domän. Efter några år kom Jeeves, vars historier berättades av the 'dude' (= dåtida snobbig trendnisse), Bertie Wooster. Ett grepp han kanske lånade från Sir Arthur Conan Doyles historier, berättade av Dr Watson. Bertie och Jeeves sågs ffg i sept. 1915, omtryckt i *The Man with Two Left Feet*.

Succén var omedelbar. Bertie Wooster var som

vattenödlan i vatten, alltid i sitt esse, när han gick ut och in i Mayfairs våningar och i lantadelns magnifika slott och herresäten. Nästan alltid i sällskap med den intellektuellt överlägsne Jeeves, räddaren i de mest bisarra nödlägen. En lowbrow och en highbrow i par, det klassiska paret – herre och betjänt.

I deras värld slutar allting gott, de unga får varandra trots ett otal elaka 'tanters' anslag mot dem, och de äldre männen skriver ut checkar. Sex existerar inte i denna värld, om man nu inte räknar vattenödlornas kärleksliv som sex.

Det har ständigt sagts, att Wodehouses värld dels aldrig existerat, dels dött sotdöden långt före andra världskriget, och att han bara fortsatte att hamra på sin Monarch, som om ingenting hänt.

Men, visst har den funnits och finns fortfarande! Att han har använt sina gestalter som ett slags commedia dell'arte figurer betyder ju inte att de skulle vara skapade helt ur det blå. Liksom hans miljöer.

Norman Murphy har i sin bok *In Search of Blandings*, 1981, minutiöst kartlagt hans 'kulisser' och givetvis sökt att fastställa vilket slott som var 'the castle', Blandings.

Sudeley Castle är med största sannolikhet Blandings, liksom Weston Park är Blandings estate, omgivningarna. Och landskapet var Shropshire i västra England.

Äktenskap

Under en av sina många resor till USA, den 1914, korsades Plums väg av Mrs Ethel Wayman, engelska och änka med en dotter, Leonora. Det råkade vara två dagar innan Tyskland förklarade England krig,

Wodehouses förhållningssätt till det täcka könet är odramatiskt, vagt och detta har naturligtvis väckt en del frågor, som inte alla har kunnat besvaras tillfredsställande, för dem som nu ställt dem.

Han var påfallande blyg och hämmad, när han skulle skildra kärlek, han undvek sådana scener. Därför är de sparsamt förekommande. Plums hjonlag med Ethel medförde dock en ökad frimodighet i skildringarna av ung kärlek.

Ethel och Plum vigdes snart, i The Little Church Around the Corner (just off Madison Avenue, on 29th Street). Dessförinnan hade han gjort två försök att anmäla sig till krigstjänst mot 'hunnerna'. Han vägrades tydligen all tjänst på grund av sin dåliga syn.

Det blev ett långt och lyckligt äktenskap. Ethel var livlig, road av umgänge, en stark personlighet. Men, hon måste ha haft en outtömlig Finger-spitzengefühl i sitt sätt att leva med Plum. Hon accepterade helhjärtat hans besatthet i att skriva, och en mer förstående styvfader till dottern ('Snorky', som han kallade henne) än Plum kunde hon knappast ha fått.

Flera motivkretsar

Mellankrigstiden blev Wodehouses mest framgångsrika och ekonomiskt givande period. Han hade efter hand skapat flera motivkretsar, som serien av böcker om öden och äventyr på Blandings slott, där Lord Emsworth fördriver all tid med att göda upp 'Dronningen', en gris av prima svart Berkshire, till prisvärd vikt i hård tävlan om fläskigaste svin i grevskapet. Om Dronningen är svart, grå eller skär är en fråga för expertisen och ännu obesvarad. Av god porktyp är hon förvisso.

En hobby som är fylld med vedermodor, forskning om svinföda och svinaktig brottslighet.

Plum spann också på andra temata, som 'Den Äldste Medlemmen' och en viss Mr Mulliner. Det blev historier kring två äldre gentlemän, som antingen sittande i baren på Metarens Hvila eller på verandan på den lokala golfklubben, fångade in alla som ville, eller inte ville, lyssna på deras råd för livets alla skiften, särskilt i kärleksaffärer eller i trångmål på fairways. All denna vishet och erfarenhet exemplifierades oftast med Mr Mulliners otaliga släktingars fångslande livsöden.

För många, nutida, läsare är måhända hans golfhistorier den mest uppskattade av de mindre motivkretsarna; det blev ett trettiotal, först publicerade i *Ett upp för Cuthbert*, 1922/67, och i *Oss golfare emellan*, 1926/76. Det är få läsande golfare som inte har sökt roande tröst och helande tips i hans golfhistorier.

Även om golfspråket för icke golfare kan vara mödosamt, är det väl svårt att missa golfvisdomen hos Den Äldste Medlemmen, när han så här sammanfattar sin filosofi: "A woman is only a woman, but a hefty drive is a slosh." Wodehouse tog upp golf rätt sent i livet, men han såg förmodligen redan efter första försöket att förflytta den lilla vita bollen långt och rakt och att golfare var som klippta och skurna för fars.

Hollywood

Wodehouse blev en av de många författare som lockades till Hollywood med feta honorar. Han tilldelades som de andra ett enkelt tillhåll, ett skrivbord och en skrivmaskin. Sätt igång!

Hans insats i Hollywood blev inte många manusreplikor, men han gillade klimatet och han promenerade för att få motion till studion, när alla andra åkte bil. En kuf i 'glitterstaden'.

Men så en dag vållade han stort rabalder, när han i en beordrad intervju på sitt litet naiva sätt, förtjust talade om att han satt och gjorde ingenting för ett furstligt arvode. Hollywood blev sig aldrig likt efter den oavsiktliga salvan.

Wodehouse lärde sig dock mycket under det halvannat år (1930-1931) han och familjen bodde i Kalifornien. Och, framförallt, han fick en mängd

uppslag från Hollywoods fantastiska värld gratis.

Operetter, musikalerna och teaterstycken

Under mer än två decennier (ca 1914-1934) arbetade Wodehouse med teater. Han skrev ibland om sina böcker till pjäser, och han bearbetade europeiska operetter. Några av dessa stycken blev varken större framgångar eller kom ens fram till premiär. Men flertalet kunde räkna, framförallt i USA, ett stort antal föreställningar.

A *Damsel In Distress* (1928), exempelvis, visades totalt 242 gånger i London. Svensk publik har fått se *Good Morning, Bill* på Regina 1982 och på Scala 1996 i Stockholm. Den pjäsen bygger på hans bok *Doctor Sally*.

Med den skenbara lätthet Plum hade att skriva vers, kom han naturligtvis att pröva sina talanger i den musikaliska komedin. Och här började han redan 1904 på the Strand Theatre i London som medarbetare. Först 1934, med *Anything Goes*, när den 'gamla' musikaliska komedin stilla höll på att avsomna, slutade han skriva sånger. Under denna långa tid hade han försett kompositörer som Jerome Kern, George Gershwin och Cole Porter med kongeniala texter. Än i dag nynnas *Before I Met You / Bill*. En så populär sång att den återkommer i två musikalerna, *Oh, Lady! Lady!* (1918) och *Show Boat* (1927).

Stilisten Plum

Mycket har sagts om Wodehouses språk och stil. Alla är rörande överens om hans stilistiska briljans, förklarar den som ouppnåelig. Någon har räknat adjektiv och adverb och kommit fram till att han använt dessa ordklasser mycket sparsamt!

Så sant, men han skriver också i bästa engelska tradition, han citerar ofta och gärna den Store Svanen från Avon och de romare han mött under skoltidens latintimmar. Han alluderar på mängder av klassiker, allusioner oftast lagda i Jeeves mun.

Han brukar maximalt hela det ordrika engelska språket, även dess dagsfärska slang, med ett hämningslöst bildspråk. Ett faktum som gör översättningar av hans texter till ett synnerligen delikat uppdrag. Vi fick tidigt kongeniala översättare i Vilgot Hammarling och Birgitta Hammar.

Hans intriger är väl vävda, ibland kanske en smula uppreparande. Man kan se dem som komedier översatta till prosa. De är mycket lätta att iscensätta.

Wodehouse arbetade ständigt och regelbundet, framför allt på sina 'intriger'. Han klagade inte sällan över att just intrigerna vållade honom huvudbry. En klagan som hans läsare har svårt att förstå.

När han tyckte, att det gick för livligt till på någon

av hustru Ethels bjudningar, kunde han sätta sig i köket och arbeta. Eller smita in i arbetsrummet, mellan några cocktails, och lägga till några hundra ord på manuset i maskinen.

En arbetsnarkoman? Kanske, men han höll sig i god fysisk form med långa promenader med sina hundar och med ett program med s k Swedish Exercises, vilket väl kan tolkas som rörelser hämtade från vår gamle Ling.

Eftersom han ständigt fick frågor om sitt sätt att arbeta, skriver han: "I believe there are two ways of writing novels. One is mine, making a sort of musical comedy without music and ignoring real life altogether; the other is going right deep into life and not caring a damn..."

I allt det Wodehouse skrev finns en underström av överseende parodi av den viktorska novellen, av det tidiga Hollywood, av New Yorks gangstervärld och av engelsk överklass. Hans egentliga värld var den ryktbara playboyen, Edward VII:s epok; dennes regenttid omfattade åren 1901-1910.

Han höll sig å jour med sin samtida litteratur, dock lade han kvickt ifrån sig det han inte tyckte om. Han kom aldrig över första sidan i Vladimir Nabokovs *Lolita*, exempelvis.

Krigsåren

Wodehouse reste inte gärna, om man nu undantar alla de gånger han for över 'pölen'. Han bodde först i England, någon tid i Frankrike, men merparten av sitt liv i Staterna, särskilt i Remsenburg på Long Island.

Plum och Ethel besökte England sommaren 1939, han fick ett heders- doktorat från Oxford University. En månad senare besökte han tillsammans med barndoms- vännen William Townend Dulwich College för en cricketmatch, det blev hans allra sista besök i England

Vid krigsutbrottet befann sig Wodehouse och hans hustru Ethel i sin villa i Le Touquet vid kanalkusten. De överraskades, 1940, som alla andra, av tyskarnas snabba uppmarsch runt Belgien och in i Frankrike. Han blev krigsfånge, och inte vilken krigsfånge som helst.

Wodehouse flyttades under sin krigsfångetid från Frankrike till Belgien, till Tyskland och åter till slut till Frankrike. Några dagar efter sin 'fångenskap' på Hotel Adlon i Berlin i juni 1941 – han hade behandlats väl och bott egentligen rätt furstligt – tillfrågades han om han inte ville radiotala till sina amerikanska läsare. Jodå, det ställde han upp på. Han höll fem sådana tal, på sitt sätt. Han raljerade över sin situation och tyskarna, han skämtade om det mesta. Vem kunde ha väntat något annat?

Radiotalen avlyssnades endast av ett fåtal engelsmän, de var ju riktade till USA, men de ställde till ett pandemonium av sällan skådat slag. Han förklarades av

somliga i den engelska tabloidintelligentian som paria, som den värsta landsförrädare, en Quisling! Att skämta om tyskar som harmlösa, stövelexercerande töntar, när de öste bomber över centrala England? Med titlar som: *How To Be An Internee In Your Spare Time Without Previous Experience*.

Redan innan han höll sina sista två tal fick Wodehouse kännedom om reaktionen i England. Han förnekade då att han ”köpt sin frihet” med att tala i tysk radio. Under hösten samma år insåg Wodehouse allvaret i attacken mot honom i bl.a. BBC. Inget kunde ha överraskat honom mera! Han hade ju bara bidragit till krigsansträngningarna på sitt sätt!

Efter en kort arrestering på ett franskt sjukhus släpptes han och Ethel och de stannade i Frankrike en tid, till 1947. I april 1944 hade hans älskade styvdotter, ’Snorky’, dött vilket Wodehouse fick höra av den brittiske kontaktpersonen Malcolm Muggeridge, något som tog honom mycket hårt.

Under de svåra krigsåren arbetade han oförtrutet. Han skrev, i stormens öga, sådana pärlor som *Pengar på Banken*, *Fullmåne* och *Bravo, Jeeves*.

Situationen var så ansträngd, att han avgjort varken ville eller vågade återvända till England. Han slog sig i mitten av 1950-talet ner i New York, på Long Island. Han hade då gjort avbön, erkänt sin naivitet och berättat sin version av incidenten.

Det tog lång tid innan han togs till nåder i England. Debattinslag om hans krigstal dyker fortfarande upp. Gamla vänner vände honom ryggen, andra stod vid hans sida; sådana som George Orwell och Malcolm Muggeridge som tog honom i försvar och fick rätta proportioner på hans fadäs. Även premiärministern, Anthony Eden, gav honom stöd. Men, han återvände aldrig mera till England. Och det gick trögt att återvinna alla gamla läsare där, medan amerikanerna fortsatte att uppskatta honom för det han gav dem, ett England de aldrig mött. Hans tal lär ha använts som undervisningsmaterial i det amerikanska kontraspionaget!

Det är obehagligt att nu läsa de ’tyska’ talen. De är egentligen bara fåniga, en drift med de tyska interneringslägren, som om Bertie Wooster hade skrivit dem utan att ha rådfrågat Jeeves; talen är fjärran från mediavärldens illvilliga stämpling av honom som landsförrädare. Att ta del av hur delar av ett så sansat etablisseman, som det engelska, gör Wodehouse till varg i veum, är än i dag skakande.

Wodehouse fick dock upprättelse, han adlades i drottning Elisabeths New Year Honours List, 1975; han blev Knight Commander of the British Empire, och han dog på Long Island Hospital Valentine Day 14 februari 1975 av en hjärtattack, bara sex veckor därefter, 93 år gammal.

En vänlig man...

Kan Clarence, nionde earlen av Emsworth, herren till Blandings, vara Wodehouses alter ego? En disträ, ytterst vänlig man, endast upptagen av att försöka vinna första priset för sin klenod, suggan ’Dronningen’. Varför inte!

Plum var en vänlig själ, rätt mycket av en enstöring, som ogillade att bli störd. Han var också disträ, hela hans tillvaro cirklade kring att skriva, i att mata in nya, fräscha ark i sin Monarch och fylla dem med det han kunde bäst – humor i en överlägsen språklig form.

Han var världsfrånvärd, genuint ointresserad av mycket av den allmänna världen; han fick med hustru Ethels milda våld placeras framför teven. Dock såg han regelbundet programmet ’As the World turns’.

Han var mycket väfnast, och så vänlig mot inkräktande journalister, att han gav dem de svar han trodde de ville ha. Ingen briljant sällskapsmänniska. Han var ’a performing flea’, cirkusloppa, titeln på ’Ett självporträtt i brevform’, han gav ut 1953.

Han rökte sin pipa stoppad med en kraftig perique- och cigarrtobak, synbarligen utan skada för just hans hälsa; han åt och drack måttligt, motionerade flitigt och regelbundet, och han älskade sina pekingseser. Han var en god make och styvfar.

Lite tråkig? Möjligt, men han levde med all rätt i sin egen värld, och den världen älskas av många. Han sägs vara översatt eller läst i närmare hundra länder. Hans böcker kommer ständigt i nytryck och många har filmats, gått som tv-serier och säljs som talböcker. Han hade svårt att vara allvarlig, och det bad han om ursäkt för!

Wodehouse hade ett särskilt förhållande till Sverige. Han gillade oss, vi översatte honom flitigt, vi köpte honom i överraskande stora upplagor. Hans förvåning över vår tillgivenhet har väckt frågan varför just vi svenskar läste honom mer än många andra folk. Har vi mera humor...? Eller är det våra brillianta översättares förtjänst? Förmodligen!

Hans vänner Mike, Psmith, Ukridge, Bertie Wooster, Jeeves, Mr Mulliner, Hon. Gally Threepwood, fastrarna Agatha och Dahlia, kocken Anatole m fl., m fl. – är våra vänner. En vänskap vi delar med miljoner andra läsare.

Så, varför skulle Plum Wodehouse inte kunna kallas nittonhundratalets roligaste författare?

Åke Skeppare 2006

* * * * *

Att läsa av Wodehouse

Svenska översättningar finns sällan i bokhandeln, utan det blir bibliotek och antikvariat som får uppsökas. På engelska däremot finns det mycket, en hel del nytgivet. Det bästa sättet att finna hans verk är att söka hos någon Internet-bokhandel — antikvariat, som www.addall.com eller www.amazon.com.

På Centrumbiblioteket i Märsta finns en Wodehousesamling, som byggts upp av Wodehouse-Sällskapet Sverige, där man kan låna alla Wodehouses svenska översättningar och de flesta engelska verken.

Sedan Åke Skeppare skrev denna biografi 2007 har Wodehouseforskning bedrivits av Tomas Prenkert, Rottne/Bengt Malmberg, Uppsala mera vetenskapligt. Bl.a. har vi letat igenom ca 5 000 svenska veckotidningar på jakt efter översatta noveller, de flesta inte utgivna i bokform. Resultatet redovisas på hemsidan www.wodehousebibliografier.n.nu.

Fynden resulterade i två nya antologier *Drönarhistorier* 2010 och *Bland lordar och drönare* 2011. Dessutom lät WodehouseSällskapet ett antal medlemmar ge sig på ännu inte översatta noveller: bl.a. en Blandingshistoria, en Jeeves-historia och en golfnovell som gör att dessa ämneskretsar finns komplett översatta till svenska. *I sällskap med Wodehouse* är den 3:e antologin och kan köpas till hösten 2018.

Sällskapet har också internt för sina medlemmar givit ut 4 häften med översättningar av vissa intressanta verk av Wodehouse genom åren.

Tomas Prenkert administrerar ytterligare en hemsida för forskning i Sverige:

www.wodehouseforskning.weebly.com. Där publiceras forskningsrapporter om Wodehouses verk, analyser av hans språk, speciella temata i hans verk mm.

Att läsa om Wodehouse: Biografier som anses vara centrala:

Voorhees, Richard, P.G.Wodehouse 1966

Jason, David, P.G.Wodehouse: A Portrait of a Master 1975

Usborne, Richard, *Wodehouse at Work to the End* 1976.;

Phelps, Barry, P.G.Wodehouse Man and Myth 1992

Barry Day/Tony Ring, Wodehouse in his Own Words 1991

McCrum, Robert, *Wodehouse: A Life* (Viking) 2004.

Murphy, Norman, The P.G.Wodehouse Miscellany 2015 (Kort, aktuell, lättläst)

Asplund, Uno, Möt Mr Wodehouse. 90 år 93 böcker. 1971

Självbiografiskt

Performing Flea, 1953; *Over Seventy*, 1957;

På svenska i förkortad version, *Wodehouse om Wodehouse*, 1981

Artiklar

John Hayward, *Brev från London 1939*

Georg Orwell, *In Defence of P.G.Wodehouse* 1945

Georg Svensson, *P G Wodehouse, en presentation* Alla tiders Wodehouse 1950

Richard Usborne, *Dear Mr Wodehouse* 1973

Georg Svensson, *Den odödlige Wodehouse* 1978

Arne Ericsson, *P G Wodehouse* radioföredrag 1981 (En biografi)

Torsten Jungstedt, *I hans värld fanns alltid en Jeeves* 1982

Birgitta Hammar, *Wodehouse ett kärt besvär* 1986

Bengt Malmberg, *Vilgot Hammarling*,

Ann-Marie Vinde, *Birgitta Hammar*

De två sistnämnda i **Svenskt översättarlexikon**

Sammanställt av **Bengt Malmberg** 2017